

A lui Pavel slavitudii și intru tot laudatului Apostol trimiterere către Tit. Tălcuită pre limba elină de Teoflact Arhiepiscopul Bulgariei; apoi mult in urmă talmăcită in cea proastă grecească¹⁾ de Nicodim Atonitul, de pe care tradusă in limba românească de smeritul V. P. M. M.

Pricina trimitererei acesteea către Tit este²⁾ după Hri-sostom, Teodorit, Teoflact și Icumenie.

Dintre ucenicii Apostolului Pavel, Tit eră minunat și ales, pentru aceasta și s'a hirotonisit întâi episcop de către Pavel, al Critului Ostrovului celui mare și i s'a încredințat alegerile și hirotoniile a atătora episcopi, căfi trebuia a aveă un ostrov ca acesta cu o sută de cetăți și apărarea a atătora mii de hristiani cari se aflau intru acest ostrov și i s'a poruncit de către Pavel prin această trimiterere, să deplinească el lipsurile sale³⁾. Scrie

¹⁾ Insemnează că această trimiterere este a șasea după rânduiială și după anii, intru cari a scris trimiterile sale Pavel; după cele două către Tesaloniceni și după cele două către Corinteni și după cea întâia către Timotei, precum zice Teodorit in procurvântarea trimiterilor lui Pavel.

²⁾ Trimitererea aceasta s'a scris după Meletie in anul XXVI după Înălțarea Domnului. Biser. istorie, tom. I.

³⁾ Din aceasta dar e arătat cum că plugăria și sădirea cea duhovnicească a învățătorei lui Pavel este vestiul Crit; pentru aceasta și sfințitul Teodorit scrie așa: „Nu numai celor de pe uscat, ci ostrovo-deilor (insularilor) dumnezeescul Apostol le-a proadus mântuitoarea învățatură și pre lângă alții și Critul (ostrov este acesta foarte mare) cu lumina cunoștinței de Dumnezeu l'a strălucit și temeliele bunei cinstiri de Dumnezeu înfigându-le, de trei ori fericitului Tit i-a încredințat cealaltă iconomie.

Însă această trimiterere Pavel, când se află în voe și in slobozenie mai înainte încă de a fi legat și închis de Neron, fiindcă in mici într'o parte a acestei trimiteri pomenește de ispîte sau de mecazuri și de legături; de unde mi se pare mie, zice Teoflact și Teodorit că aceasta s'a scris mai înainte decât cea către Timotei a doua; pentrucă aceea o a scris Pavel, când eră aproape de sfârșitul cel prin mucenie, adese ori însă pomenește intru aceasta Darul lui Dumnezeu, prin carele ne-am mântuit, știind că aceasta este destulă mângăere fiește-căruia hristian, căci hristianul, cel ce-și va aduce aminte ce fel eră mai înainte și de ce dar și har s'a învrednicit a primi apoi dela Dumnezeu, acela negreșit se va sărgui să nu amărăscă pre făcătorul său de bine Dumnezeu, carele i-a dăruit daruri ca acestea; iar pricina pentru care s'a scris acesta, este aceasta următoare.

De vreme ce mulți Iudei erau in Crit, cari pentru prilejul Legii Vechi se apucau să amăgiască pre hristiani; aceasta aflându-o Pavel scrie lui Tit și mai întâi mulțămeste lui Dumnezeu pentru evlaviea lui Tit și arată că credința cea intru Christos nu e mai nouă, ci din veci s'a gătit de către Dumnezeu; al doilea învață pre Tit, ca să așeze episcopi in fiește-care cetate și ce fel se cuvine a fi episcopii; apoi poruncește lui Tit să cercere pre aceia, cari grădesc împotriva sănătoasei credinței și mai ales, pre cei ce au crezut din Iudei și să știe, că critenii sânt nelucrători și mincinoși. După acestea învață cum că toate mâncările sânt curate celor curați. Și ce fel se cuvine a fi bătrânele și că se cuvine să înșeleptiască pre cele tinere. Așijderea și robii cum se cuvine a se supune stăpânilor lor. Și in sfârșit aducând aminte lui Tit, că Darul lui Dumnezeu, nu ne-a îndreptat din faptele noastre, ci din iubirea de oameni a sa și poruncește să se feriască de gâlcevele cele despre lege, ca niște fărâ de rușine oameni; arată să vie la dânsul Tit și așa sfârșaste trimitererea. Să nu te miri însă, o cetitorule, dacă pre întreg neamul Critenilor îl ocărăște Pavel intru aceasta, fiindcă nu o face aceasta ca un ocărător, ci ca un rătmitor a lui Dumnezeu, precum și Mântuitorul Christos, nenumărate ocări zicea cărturarilor, nu pentru sineși, ci pentru că pricinuiă celorlalți

peire. Scurtă a scris însă Pavel această trimitere pentru ca să ne învățăm macar din aceasta a cunoaște fapta bună și sporirea lui, căci cel îmbunătățit și sporit nu are trebuință de multe cuvinte, ci de puțină aducere aminte numai, după obșteasca patermie, ce zice: «Celor înțelepți puțin»; și după zicerea lui Solomon: «Dă pricină înțeleptului și mai înțelept va fi» (Pild. IX, 9)¹⁾.

¹⁾ Insemnează că Tit Elin fiind s'a botezat de Pavel și nu l'a tăiat împrejur, că scrie către Galateni Pavel acestea: „Ci nici Tit împrejură cu mine aflându-se, Elin fiind, nu a fost silit a se tăia împrejur” (Gal. II, 3). Multe laude însă scrie Pavel pentru fericitul acesta Tit; că frate al său îl numește și mult se măhneste, pentrucă nu l'a aflat zicând: „Și fiind la Troada spre Evanghelia lui Christos și uși deschizându-mi-se mie întru Domnul, nu am aflat odihnă duhului meu, pentrucă nu am aflat pre Tit fratele meu” (a doua către Cor. II, 12). Ci și mângâtor îl numește pre el Pavel: „Ci Dumnezeu, cela ce mângăie pre cei smeriți, ne-a mângâiat pre noi cu venirea lui Tit” (II Cor. VII, 6). Și bucuria lui bucurie a sa o numește Pavel: „Și mai mult încă ne-am bucurat de bucuria lui Tit, că s'a odihnit duhul lui de către toți voi” (II Cor. VII, 13). Și pre Tit l'a avut Pavel, împreună călător cu el la propoveduirea Evangheliei; că m'am suit zice la Ierusalim împreună cu Varnava, împreună luând și pre Tit” (Gal. II, 1). Aceasta se vede și la cap. I al celei a doua către Cor. (stih 16, 17 și 18).

CAP. I.

I. Pavel robul lui Dumnezeu și Apostolul lui Iisus Christos.

TĂLCUIRE

Cu nedeosebire scrie numirile acestea Pavel, pentrucă la alte părți rob al lui Christos se numește pre sineși (Rom. I, 1) și Apostol al lui Dumnezeu, iar acum aicea se numește improptivă; fiindcă știe că nici o osebite este între Tatăl și Fiul, adecă după ființa și firea și după însușirile ființei și ale firei.

Dupre credința aleșilor lui Dumnezeu și după cunoștința adevărului, celui după buna cinstire de Dumnezeu¹⁾. De multe feluri se înțelege zicerea aceasta, sau că eu sânt Apostol spre a crede cei aleși prin mine; sau că eu m'am prost întrebunțat Apostol, nu că doar am isprăvit vre o virtute, ci pentrucă a binevoit Dumnezeu ca cei aleși să creadă cuvintele mele²⁾. Drept aceea totul este al Darului lui Dumnezeu, că a

¹⁾ Câte patru pricinile le arată aicea Apostolul după Coresie, cât de mare, ce fel e credința și cunoștința adevărului, sfârșitul, care e nădejdea vieții veșnice (stih 11), pricina făcătoare, care este Dumnezeu: „Care o a profăgăduit neminciunosul Dumnezeu mai înainte de veșnici ani” și pricina cea osebită, care este cea incredințată lui Pavel, adecă învățătura și Evanghelia; și a arătat cuvântul acesta întru propoveduire, care s'a incredințat mie” (stih 3).

²⁾ Iar aleși, zice Coresie, s'au făcut prin credință, fiindcă credința este ca o așezare și pregătire prin carea se pricinuește dreptatea nouă, și darul este adecă ca întâia întâlnire, iar credința este organ și așezare de întâia spre a lua cineva darul. Și așa darul se face întâia dreptate, cu care se face omul drept din păcătoși; iar dragostea și nădejdea și poeză și celelalte fapte bune sânt a doua dreptate prin care omul cel drept, prin dar și prin credință lucrează faptele dreptății cele iubite de Dumnezeu. Credința însă este așezarea cea de nevoie, care îndreptează pre cel păcătos, fiindcă darul acestuia vine la noi. Și pentru aceasta Pavel, acestea îi dă dreptate, ca începutului și rădăcinii și temeliei așezărilor celorlalte, și că prin Christos și nu prin fapte ne-am îndreptat.

incredințat mie vrednicia Apostolului și nu căci eu am fost vrednic, am luat vrednicia aceasta, ci pentru cei aleși. Apoi pentru ca să arate, că și noi se cuvine să producem oarecare a noastră virtute la darurile lui Dumnezeu, după urmare și după cunoștința adevărului, adecă pentrucă eu am cunoscut adevărul bunei cinstirii de Dumnezeu, pentru aceasta mi s'a incredințat apostoleasca vrednicie; sau mai bine a zice că noi mai înainte cunoscându-nuitorul este Dumnezeu, așa cunoaștem și noi pre Dumnezeu, precum ne de Dumnezeu, «Iar acum cunoscând pre Dumnezeu, și aiurea o zice acestaș Pavel: «Iar acum cunoscându-ne de Dumnezeu» (Gal. IV, 9). Sau aicea înțelege Pavel după credința celor aleși, adecă după cum au crezut ceilalți aleși, așa am crezut și eu și am cunoscut adevărul; spre osebite însă a Legei Vechi, a zis însă adevărul; fiindcă legea nu eră adevăr, dar nici minciună, ci eră chip și umbră a adevărului, adecă a Darului Evangheliei. Zicând însă și aleși pre hristianii darului, oboară pre Evrei, cei ce erau în lege, căci deși cei ce păziau legea într'o vreme erau aleși, dar acum nu sânt. Vezi însă că mai întâi e credința și apoi din credință se naște cunoștința adevărului și nu din silogismuri: «Că de nu veți crede, zice, nici nu veți înțelege» (Is. VI, 9). Zicând însă al adevărului celui după buna cinstire de Dumnezeu; căci și întru lucrurile cele lumești este cunoștința adevărată; precum de pildă unul are cunoștința adevărată de meșteșugul lucrării pământului; iar altul de al teslării altul de al cusătoriei și altul de alt meșteșug. Dar Apostolul Pavel nu voroște aicea pentru cunoștința cea de acest-fel, ci pentru cea adevărată a bunei cinstiri de Dumnezeu.

2. Întru nădejdea vieții veșnice.

După ce a spus Apostolul câte faceri de bine a făcut nouă Dumnezeu în viața aceasta, dărînd credința celor aleși și cunoștința adevărului bunei cinstiri de Dumnezeu, acum aicea spune și câte faceri de bine are să ne deă nouă și viitoarea viață. Pentrucă cu adevărat și această cunoștință a adevărului, care o a dărîut nouă Dumnezeu, este o prea mare facere de bine, fiindcă prin aceasta ne-am slobozit de rătăcirea minciunii și a păgânătăței; dar însă Dumnezeu, bogat fiind, nu s'a îndestulat numai a da nouă această facere de bine ci pentru plata cunoștinței ceii de acest-fel, da nouă și viața cea veșnică în viitorime; căci pentrucă l'am cunoscut pre el, pentru aceasta zice, și nădăjdum să dobândim viața veșnică. Vezi, o cetito-

rile, cum că îndată dela începutul scrisorei, numără Apostolul facerile de bine ale lui Dumnezeu? Ca și pre însuși episcopul Tit, mult mai vârtos, pre ucenicii și păstoria lui, îi face mai osârdnici, spre a se arată bine-plăcuți făcătorului lor de bine? Zicând însă Pavel aceasta: «Întru nădejdea vieții veșnice» cutremură și oboară pre cele legiuite ale Evreilor; pentrucă ei nădăjduiau de plata ostenelei lor, numai pre viața aceasta, și singură viața aceasta și bunătățile ei cele vremelnice, adecă buna norocire bogăția, multă naștere de copii și celelalte, nu viața cea veșnică și bunătățile cele pururea vecitoare.

Care o a făgăduit neminciunosul Dumnezeu mai înainte de ani veșnici.

Dacă Dumnezeu e neminciunos și adevărat, negreșit va da după moarte și viața aceea și bunătățile, care le-a făgăduit. Din început însă a prohotărât Dumnezeu, ca să deă nouă viața aceasta și bunătățile; și nu că mai întâi adecă nu voia a le da, iar în urmă căindu-se și schimbându-și socotința a voit a le da; că departe este dela Dumnezeu schimbarea socotinței și a căinței; nici căci Evreii au alergat la credință și nu a voit bunătățile acestea veșnice, pentru aceasta adecă le-ar fi dat Dumnezeu nouă neamurilor celor ce am crezut; și din început și mai înainte de veacuri așa eră inchipuit în dumnezeiește începătoare ideea lui Dumnezeu, ca să se deă și așa Dumnezeu ne-a iubit pre noi¹⁾; iar dovada evgheniei noastre a hristianilor este, că ne-am iubit mai înainte de veacuri și din început de Dumnezeu.

3. Și a arătat în însușite vremi cuvântul său întru propoveduire.

Pentru a nu zice cineva și pentrucă a întârziat vremea Dumnezeu și nu a dat îndată bunătățile acelea, ce le aveă hotărâte mai înainte de ani veșnici? Pentru aceasta Pavel aicea zice, că nu le-a dat Dumnezeu pentru iconomie și pentru că să facă darea bunătăților celor prohotărâte în vremea cuviincioasă; fiindcă sf. Scriptură vreme obișnuște a numi pre buna vreme și pre cea convenită și potrivită vreme, precum zice David: «Vreme este (adecă bună vreme și potrivită vreme este) a face Domnului» (Psalm CXVIII, 125). Și Solomon: «Vreme este a tot lucrului» (Ecclisiast. III, 1). Deci a arătat Dumnezeu viața această veșnică și însăși bunătățile întru însuși vremea

¹⁾ Vezi și tâlc. și suptsemnarea stih 10, a capului I, a ceii a doua către Timotei.

numit fiu al său? Răspundem că aceasta a zis întâi pentru că să arate iubirea și dragostea, ce avea Pavel către Tit și alta pentrucă Pavel a botezat pre Tit¹⁾. Și fiindcă eră întru amândoi aceași credință obștească, după aceasta erau frați între sineși Pavel și Tit, iar fiindcă Pavel a botezat pre Tit, după aceasta Pavel eră părinte duhovnicesc lui Tit, iar zicerea după obșteasca credință însemnează pre frățimea ce se află întru toți credincioșii hristiani²⁾.

Har, milă, pace dela Dumnezeu Parintele și dela Domnul Iisus Christos, Mântuitorul nostru.

Și cu cuvântul acesta, ce zice aicea Pavel dela Dumnezeu Parintele, arată aceeași frățime care o a zis și mai sus; și cu aceasta îndeamnă pre Tit să-și aducă aminte al cui fiu este, adecă a lui Dumnezeu. Și vezi, o cetitorule, că darul și pacea lui Dumnezeu, carele roagă Pavel hristianilor norodnici și celor de rând întru toate trimiterile sale, însuși acestea le roagă și pentru Tit episcopul și învățătorul, de vreme ce și el are trebuință mai multă de darul și pacea lui Dumnezeu, decât norodnicii cei de obște, de dar adecă, pentrucă el poartă greutatea tuturor hristianilor, iar de pace, pentrucă el totdeauna se află în nenumărate turburări și răboaie. Și a adaus mai mult și mila (care în alte trimiteri, nu o scrie la început, fără numai într'amândouă cele către Timotei și întru aceasta), pentrucă episcopul și învățătorul are trebuință de mila lui Dumnezeu mai mult decât norodnicii fiindcă se face vinovat de

¹⁾ A botezat Pavel pre Tit, Elin fiind, precum însuși Pavel zice: „Că născuți Tit, cel ce eră împreună cu mine, Elin fiind, a fost silit a se tăia împrejur” (Gal. II, 3). Poate însă și pentrucă Pavel a născuțit Tit oară pre Tit, prin Evanghelie și propoveduire și învățătura credinței ceii întru Christos, pentru aceasta îl numește fiu al său, precum și către Cor. scria zicând: „Că în Christos Iisus prin Evanghelie eu v'am născuțit pre voi” (I Cor.).

²⁾ Iar Teodorit așa tâlcuiește zicerea aceasta zicând: „Fireasca naștere nu are trebuință de induplecare a celui ce se naște; iar a credinței naștere are trebuință și cere învoirea și conglăsuirea și a născătorului și a celui ce se naște; că deși crede curat și adevărat cel ce propoveduește iar cel ce audă nu ar primi cu credință învățăturile, nu poate fi adevărat fiu al celui ce propoveduește, că de voe e rudirea cea ca aceasta. Deci zicerea adevăratului fiu însemnează pre obșteasca credință și fapta bună a fericitului Tit; că împărțându-se el de credință cu Apostolul, s'a învrednicit a-l numi pre el tată și părinte.

multe păcate¹⁾; căci o faptă bună adecă rădăcă pe episcop la cer, și iarăși un păcat îl coboară la iad²⁾.

5. Pentru aceasta te-am lăsat în Crit, ca lipsurile să le îndreptezi.

Precum întru o casă alt slujitor face o slujbă, iar altul face pre cealaltă, cu un chip ca acesta și Apostolii Domnului, aflându-se în toată lumea, altul a luat o parte și o eparhie dintr'însa și o ocărmiuă, iar altul alta și toți împreună lucrau și ocărmiuiau purtarea de grijă a lumii. Deci aceasta arată și aicea Pavel, cu cuvântul ce zice către Tit, că te-am lăsat în Crit; fiindcă eu, zice, am mers la altă parte și eparhie, ca să ocărmiuiesc și pre aceia. Vezi însă, iubitule, că nu se rușinează Pavel a scrie așa ucenicului său, că te-am lăsat în Crit, pentru ca să îndreptezi cele de mine lăstate; fiindcă privi la obștescul căștig și folos al hristianilor și nu la cinstea și slava sa; căci cinstea adecă ar fi fost a lui Pavel a nu lăsa lipsuri în Crit; însă mai mult prețuind obștescul folosul hristianilor a mers și în alte locuri, care aveau trebuință mai multă de înfățișarea sa. Vezi însă și aceasta, cum că lucrările acelea, cari aveau lupte și ostenele, precum a fost mai întâi a propovedui în Crit cuvântul Evangheliei și a face pre necredincioșii Criteni, credincioși hristiani, a alergă din loc în loc și din ostrov în ostrov și a propovedui la neamuri selbatice Evanghelia lui Chri-

¹⁾ Dar pentru ce se face vinovat? O scrie auritul condeii lui Ioan: „Căci ca să lași toate celelalte, care se întâmplă în flește-care zi, de se întâmplă cândva vre un episcop, sau pentru prietenie sau pentru altă oare-care pricină a se rădăcă nevrednic la episcopie și a i se da stăpânirea unei mari cetăți; vezi decât foc se face pre sineși vinovat, că nu numai pentru sufletele cele ce pier (că le perde pre ele, neevlavist), ci și pentru toate cele ce se fac: de aceea însuși episcopul va da seama, ca cel ce se află în rânduală de prost neevlavist fiind, se va pedepsi, cu mult mai vărtos începătorul se va pedepsi pentru toți acei ce se stăpânesc de dânsul și păcătuiesc și pentru un întreg norod va fi vinovat”.

²⁾ Și Hrisostom încă o zice aceasta: „De ajuns este și o ispravă a Episcopiei a sui la cer și o greșială a băgă în Gheena..... Pentru aceasta mie îmi vine a mă mira de cei ce poftesc o greutate ca aceasta; ticămie îmi vine a mă mira de cei ce poștești? Despre sineși de ai fi și cu loase și ticăite omule, nu vezi ce poștești? Pentru un singur suflet ai rat și neînsemnat de ai greși cât de multe, pentru un singur suflet ai să dai seamă și pentru singur acela te vei munci; iar când te vei rădăcă la începătoria aceasta, gândește-te de pentru câte capete vei fi vidică la începătoria aceasta, gândește-te de Pavel zicând: „Ascultați pre povănuitorii voștri și supuneți-vă lor, că ei priveghează pentru sufletele voas-tre, ca unii, ce au să dea cuvânt pentru voi” (Evrei XIII, 17; Rom. I la aceasta).

vea fi nesupuși și nepedepsiți; căci cel ce nu pedepsește pe fiii săi, cum va putea pedepsi (adecă a învăța bunele moraluri) și a înțelepți pe alții? Că nepotrivit lucru e acesta; că arătat e, că de ar fi pedepsit acesta bine și cu purtare de grijă pe tea fiii săi, negreșit aceia nu s'ar fi făcut nesupuși, fiindcă răutatea și nesupunerea nu este firească la fii, pentru a birui pe tea învățatura și purtarea de grijă a născătorilor lor, ci se naște din nepedepsire; și nu a zis prost a nu fi neînfrânați fiii celui ce urmează a se face episcop, ci nici a avea cât de puțin vre-o prihană că sânt neînfrânați, nici a avea nume rău între oameni vezi și stihul 4 al cap. III al ceii întâi către Timotei.

7. Se cuvine însă episcopul a fi neprihănit, ca un iconom al lui Dumnezeu.

Episcopul, zice, se cuvine a fi fără vinovăție și neprihănit, fiindcă e iconom al lui Dumnezeu. Dar cum va fi fără vinovăție de vreme ce are fiii nepedepsiți? Că Dumnezeu a pus pe episcopi asupra stătători (adecă epistați) și economi în casa sa adecă în biserică sa și el ține locul lui Dumnezeu într'insa. Deci se cuvine a fi despre toate părțile desăvârșit și amărunit. Vezi și stih 2 al cap. III al l-a către Timotei.

Nu obraznic.

Boerii cei din afară și lumești stăpânesc pe oameni, fără a voi oamenii, pentru aceasta și întrebuințează obrăznicia, adecă voea loruși; iar episcopul, fiindcă stăpânește pe hristiani cu voea lor, pentru aceasta dator este a nu fi obraznic, în cât să facă lucrurile sale cu samavolnicie (adecă de singură voea sa și sfatul și socotința); fiindcă aceasta e însușirea tiranilor și nu a episcopilor.

Nu mănios.

Cel samavolnic acela e și mănios, căci mânia și urgia urmează numai decât samavolniciei; de nevoe dar numai decât se cuvine a fi departe de mânia, cel ce are să se facă episcop căci cum va învăța episcopul pe ceilalți să-și biruiască patima mănii, când însuși se biruește de aceasta? «Că, doctore, zice, vindecă-te pre sineți» (Luca IV, 23)¹⁾.

Ne ocărători.

Adecă cel ce urmează a se face episcop se cuvine, zice, a nu fi ocarnic (sau și bețiv duple Teodorit); pentrucă ce trebuie a ocări episcopul pre cei nesupuși și cari greșesc? El

¹⁾ De aceasta a zis Mar. Atanasie: „Se cuvine slujitorul bisericii către toți a fi fără de mânia, și nu a înfruntă, ci a mângăia”.

se cuvine a infricoșă pre aceia cu judecata lui Dumnezeu și cu infricoșarea muncii și nu a-i ocări. Vezi și stih al VII-lea al ceii I către Timotei).

Nebătăuș.

Cel ce urmează a se face episcop, nu se cuvine, zice, a bate pre cineva, nici cu mâna sa, nici cu cuvintele cele aspre și amare în zădar și fără folos, nici a blestemă fără socotială și dreptate, fiindcă el este doftorul sufletelor; iar doftorul vindecă mădulările cele rănite mai ales, iar nu le lovește, ca să le răniască. Vezi și stih 3 al cap. VIII al ceii I către Timotei.

Nu mârșav câștigător.

Adecă episcopul se cuvine a avea mare defăimare asupra banilor, căci tot câștigul, ori drept de este, mârșav însă se socotește la episcop. Vezi iarăși la Timotei cele de mai sus.

8. Iubitori de străini.

Episcopul se cuvine, zice, nu numai a nu câștigă dela alții ci și ale sale se cuvine a le da fraților celor streini. Și vezi iarăși la Timotei.

Iubitor de bine.

Iubitor de bine numește aicea Pavel pre cel blând, pre cel măsuratic, pre cel ce nu zavistuește bunătățile altora.

Intreg înțelept.

Adecă curat de trupeștile patimi.

Drept.

Adecă episcopul se cuvine a fi drept către oameni, adecă nevători de față și necăutător de obraz. Vezi stih 21, al cap. V al ceii întâia către Timotei.

Cuvios.

Episcopul, zice, se cuvine a fi evlavisit la cele dumnezeiești și a nu lăsa nici una din cele ce sânt datornice lui Dumnezeu.

Infrănat.

Episcopul, zice, se cuvine a fi infrănat, nu numai într-un măn-cări, ci și la limbă și cu mâinile și a'și stăpâni ochii săi, cei nestămpărați și neînfrânați, că acestea sânt infrânarea cea chiar-

9. Țiindu-se de cuvântul cel credincios al învățături.

Adecă episcopul se cuvine a purta grijă pentru învățatura norodului și aceasta se cuvine a o avea lucru de totdeauna; iar cuvânt credincios numește Pavel ori pre cel adevărat, sau pre cel ce se predanisește pentru credință și nu prin siloghispre cel ce se predanisește. Pentru aceasta dar a zis, ca să se muri și dovezi omenești. Pentru aceasta dar a zis, ca să se ție episcopul de cuvântul cel credincios al învățături, pentru

ca să arate cu zicerea aceasta, că și fără înțelepciunea cea din afară poate să învețe, fiindcă el nu are trebuință de a avea șir de graiuri și bună limbuție ritoricească, ci a avea iscusirea sfințelor Scripturi și puteri de noime duhovnicești; că din acestea se îndreptează în cale și se alcătuește și înduplecă pre hristiani învățătura, precum și învățătura a însuși lui Pavel acestuia, din acestea eră alcătuită și pentru aceasta înduplecă pre ascultători. Vezi și stih 2 al cap. III al ceii I către Timotei.

Ca puternic să fii și a mângâia întru învățătura cea sănătoasă și a înfruntă pre cei ce zic improprie.

Adecă, pentru a fi episcopul puternic, tot o dată și a întări pre hristianii credinței sale și a înfruntă și a astupă gurile vrășmașilor și a potrivnicilor credinței; căci cel ce nu e puternic, nici a stă împotriva vrășmașilor credinței și a'i face pre ei să supune ascultării lui Christos toată înțelegerea lor, nici a înduplecă și a învăță pre hristianii credinței sale, acela nu e adevărat episcop, ci minciun-episcop. Căci celelalte fapte bune ale episcopului, pre care le înșiră mai sus Pavel, acelea, zic, poate a le află cineva și la hristianii norodnici, supuși episcopului, adecă iubirea de străini, înfrânarea, întreaga înțelepciune și celelalte; iar a învăță, aceasta e aceea ce caracterizește dintre toate pre episcopul¹⁾.

10. Că sânt mulți nesupuși, grăitori în zădar și amăgitori de minte.

Aicea spune Pavel mai întâi pre rădăcina tuturor relelor, pre nesupunere și apoi celelalte; pentrucă cel ce e nesupus și nu voește a se supune altora, ci sare cu pornire spre a supune pre alții, acela e potrivit îndeșert cuvântător și rătăcit cu mintea, pentrucă nu a suferit a se supune învățătorilor și a se învăță dela dânsii vre o dreaptă și sănătoasă învățatură. Pentru aceasta înzadar voroveste numai și se amăgește și pre sineși și pre ceilalți.

Și mai ales cei din tăerea împrejur.

Unii ca aceștia, zice, nesupuși și îndeșert grăitori sânt mai

¹⁾ De aceasta și Dionisie al Alexandriei zice: Către cei nesupuși și spurcați din cele din afară din obștețile înțelegeri și cugetări, vom face apucăturile cuvintelor, iar către înșine noi și către cei de o cugetare, ne vom ispiți a-i întări din dumnezeieștile cuvinte. Inșă cum că episcopul și de obște fiește-care învățător se cuvine ca și prin viață și prin faptele cele bune ale sale să învețe, vezi suptînsemnarea zicerei: „Cela ce înveți pre altul, pre sineși nu te înveți?” (Rom. II, 21).

aleși și mai cu deosebire hristiani, cei ce din Evrei au crezut; pentrucă după ce au crezut în Christos, nu au lăsat proțiile și iubirea de începătorie. De aceea și Domnul ocarându-i pre ei zicea: «Că iubesc șederea mai sus la cine și întâele șederi întru adunări și orațiile prin târguri» (Mat. XXIII, 6).

11. Căroră trebuie a le astupă gura.

Hristianilor, zice, celor din Evrei nesupuși, o Tite, se cuvine să le astupi gura, adecă atât de tare să-i înfrunți, în cât să închizi gurile lor; dar ar zice cineva: și ce dobândă și folos are a se pricinui de fi ev învăță pre ei episcopul ori preotul, iar ei vor fi nesupuși și nu se vor înduplecă cuvintelor lui? Răspundem, că lor poate nu li se va pricinui nici un folos; iar celorlalți, cari s'ar putea strică și a se vătămă de dânsii, li se face folos; iar de va tăcea episcopul și nu-i va înfruntă, va dă cuvânt înaintea lui Dumnezeu pentru vătămarea, ce vor luă alții dela dânsii. Pentru aceasta se cuvine a astupă gura unora ca acestora episcopul; iar de nu poate, nici se cuvine a se face episcop.

Cării toate casele le răstoarnă, învățând cele ce nu se cade, pentru mârșavul câștig.

Vezi, iubitele, că hristianii acești din Evrei, fiind nesupuși, împreună sânt și iubitori de arginți și mârșavi câștigători, și că răsvrătesc și strică case întregi? Pentrucă ei se fac tâlhari ai diavolului, prin cari tâlhari el risipește casele și bisericile lui Dumnezeu¹⁾.

12. A zis oare-carele dintru dânsii, însușit proroc a lor: Criterii pururea sânt minciñoși, hiare rele, pântece leneșe.

13. Mărturia aceasta este adevărată.

Oare-cari nu se dumeresc pentru ce Apostolul a adus aicea o mărturie dela Elini? Și pentru ce laudă mărturia aceasta și mai ales, pentrucă nu este dreaptă? Asemenea se nedumeresc și carele este acela, ce a zis această mărturisire? Către care noi răspundem mai întâi, că acel ce a zis mărturia aceasta este Epimenid Critian, poetic care se trăgea din Cnosu și eră unul din cei mari și numiți înțelepți ai Elinilor și se indeletnicia spre a respectării alți demoni, iar spre a se întoarce despre alți demoni se socotia de cei mai mulți că știe meșteșugul vrăjitoresc²⁾. Deci acesta văzând pre compatrioții săi Criterii,

¹⁾ Despre acestea dar scriă și purtătorul de Dumnezeu Ignatie zicând: „Nu vă amețiți, frații mei, stricatorii de casă, împărăfia lui Dumnezeu nu vor moșteni” (trimiteră către Efesenii).

²⁾ Insemnează, că Teodorit și înțeleptul Fotie (Amfiloh. întreb. 172)

tianii, cei ce din Elinii ce se amăgiseră de aceștia sânt mințioși, adevărații vicleni și fiindcă sânt ca niște hiare selbatice și fără omenie, ci și lacomi de pântece, pentru aceasta și tu muștră-i pre ei cu cuvinte tari și înfruntătoare, căci pre aceștia blânda învățatură nu-i folosește; căci precum ucide și omoară cineva pre omul cel bun și cu bune moraluri de-l va înfruntă blânda învățatură, așa dinprotivă cel ce măgu-cu cuvinte grele și înfruntătoare, așa blândește il strică, lește pre omul fără omenie și-l sfătuește cu blândețe il strică, pentrucă cu cuvintele nu-l lasă pre el să-și cunoască răutatea sa și să se îndrepteze. Inșă aicea poruncește Pavel lui Tit, cum că se cuvina a înfruntă nu pre cei străini de credință, ci pre cei din credință¹⁾.

Ca să fie sănătoși in credință, neluând aminte la iudaiceștile basme.

Din acest cuvânt se închee cum că aceasta e sănătatea credinței: a nu băgă cineva in adevărata credință vre o socoteală străină și ereticească, iar a se supune vre un hristian pre sine sub Legea cea Veche, cu aceasta arată cum că nu nădărduește in credința lui Christos, că e indestulă pentru a-l mântui. Și aicea este neputință sau boală a credinței nu puțină, ci mare și înfricoșată. Dupre două chipuri inșă obișnuirile Evreilor sânt basme: ințai, pentrucă acestea se săvârșesc afară de vremea lor, căci in urma buneii vestireii Evangheliei sânt zădarnice și netrebnice și de prisos luările aminte ale legei; și al doilea, pentrucă este și de vătămare a luă aminte cineva la acelea. Deci, precum nu se cuvina cineva a se înduplecă mincinoaselor basme, așa nu se cuvina a se înduplecă nici evreștilor luări aminte. Insemnează inșă cum că sfințele cărți ale Scripturei vechi, bine și drept înțelegându-se, nu sânt basme. Să nu fie! Căci cum ar fi basme acelea din care noi hristianii ne învățăm adevărul Evangheliei? Ci basme sânt relele tălmăcirii ale dumnezeestei Scripturi și cele ce se numesc poftoriri ale rabinilor²⁾, precum

¹⁾ Insemnează, că dupre Teodorit nu este împotriva aceasta ce zice aicea Pavel: „Muștră-i cu asprime pre aceștia, cu ceea ce zice in cea a II-a către Timotei: „Cu blândețe să pedepsiască (adeacă să învețe) pre cei ce se pun împotriva“ (II Timot. II, 25). Pentrucă acelora adevărați, care încă nu au crezut in Christos, se cuvina cineva a le aduce dumnezeiasca învățatură cu blândețe și cu chip moale; iar pre acei ce au crezut și apoi fac cele împotriva credinței se cuvina a-i înfruntă cineva cu cuvinte aspre vindecătoare, pentru că să-i vindece. Vezi și tălcuirea zicerii: „Intru blândețe învățând pre cei ce se pun împotriva“. Și zice-rea: „De omul eretic dupre o sfătuire și a doua leapădă-te“.

²⁾ Și Domnul asemenea prîhănește tălcuirile cele de către Iudei și

este talmudul și targumul. Ascultă inșă ce zice și mai jos Pavel:
14. Și poruncile oamenilor, cari se întorc de către adevăr.

Vezi, iubibile, care le numește basme Pavel? Pre poruncile și predanisirile oamenilor, precum și la Isaia și in sf. Evanghelie s'a scris aceasta; că Isaia despre fața lui Dumnezeu zice: «Norodul acesta se apropie de mine cu gura lui, care și cu buzele lor mă cinstesc; iar cu inima lor departe sânt de mine; și inzadar mă cinstesc învățând porunci și învățături omenești» (Cap. XXIX, 13). Iar Domnul in Evanghelie zice: «Ați stricit porunca lui Dumnezeu pentru predanisirea voastră» (Mat. XV, 7). Iar porunci și predanisiri omenești numește aicea Pavel și pre toate cele iudaicești, iar mai ales luările aminte ale măncărilor, precum aceasta e arătată din cuvintele acestea următoare:

15. Toate cu adevărat sânt curate celor curați; iar celor spurcați și necredincioșilor nimica e curat, ci li s'a spurcat lor și mintea și conștiința.

Drept aceea măncările dupre firea lor nu sânt curate sau necurate, ci dupre proalegera și socoteala celor ce le mănăncă se fac sau curate sau necurate; adevărați: dacă cei ce le mănăncă sânt curați și fără de greșita socoteală și rea credință, curate se fac și ele; iar de sânt necurați oamenii cei ce le mănăncă și au greșite socotele in cugetul lor, necurate se socotesc și ele; deși măncările acestea, ele de sineși, ca niște zidiri ale lui Dumnezeu sânt curate și bune, precum zice și Moisi: «Și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut și iată bune erau foarte» (Fac. I, 31). Și Apostolul a zis aiurea: «Toată făptura lui Dumnezeu este bună și nimic e de lepădat, cu mulțămire luându-se» (I Timotei IV, 4). Pentru aceasta și cei ce sânt curați și bine cinstitori de Dumnezeu, pre toate măncările le știu curate, ca pre niște făpturi ale lui Dumnezeu, ci pre singur păcatul il știu necurat. (Iar deși zice legea pre oare-care dobitoace necurate, nu le numește inșă chiar necurate, ci pentru că să opriască dela Evrei desfătarea; pentrucă de nu le-ar fi numit așa, nu s'ar fi înduplecat Evreii a se feri de acelea, ca unii ce erau lacomi de pântece³⁾). Iar căți sânt necurați și ne-

relele tălmăcirii ale legei, zicând: „Pentruce și voi călcați porunca lui Dumnezeu pentru predanisirile voastre?“ (Mat. XV, 3).

³⁾ Pentru care alte pricini inșă socotește Scriptura necurate pre alte oare-care dobitoace, vezi la tălcuirea stih 14, al cap. XIV al esii către Romani.

cinstitori de Dumnezeu, aceia socotesc și mâncările necurate. Dar cum și cu ce chip le socotesc necurate? Așa adevă, precum socotesc unii ca necurați și peștii aceia, cari mănâncă cum socotesc unii ca necurați și peștii aceia, cari mănâncă oameni, sau paserile, care mănâncă baligă omenească; în cât mintea omului, cea spurcată și necurată, carea socotește unele ca acestea, aceea împreună cu necurația sa spurcă și face necurați și pre mâncările, care firește nu sânt necurate¹⁾; precum de pildă și cel ce pătimește de boala stomahului, socotim de mâncările cele bune la gust sânt nu bune și grețoase. tește că mâncările cele bune la gust sânt nu bune și grețoase. Asemenea și cel ce are amețeală de cap, socotește că pământul cel nemșcat și statornic se mișcă și se întoarce ca o roată, tul cel nemșcat și statornic se mișcă și se întoarce ca o roată, fiindcă patima și boala unora ca acestora, primește un prepus ca acesta, că ar fi cele ce nu sânt. Acestea ce le-am zis aici se potrivesc și la Manihei și la Marchioniți și la cei ce se trag din aceștia, din noi arătați eretici cari se zic de către mulți Galateni; fiindcă toți aceștia nu mănâncă toate bucatele, îngrețuindu-se și socotindu-le pre ele ca necurate.

16. Pre Dumnezeu mărturisesc a-l ști, iar cu faptele îl tăgăduesc, urăți fiind și nesupuși și spre tot lucrul bun netrebnci.

Vezi, o cetitorule, ce este aceea ce face pre oameni necurați și urăți? Adevă lucrarea faptelor rele și necurate. Pentru aceasta bine a zis Apostolul Iacov, că credința fără de fapte este moartă» (Cap. II, 24). Și cel ce are o credință moartă ca aceasta, după urmare mort este și el; iar mort fiind, este și urât și spre tot lucrul bun netrebnc²⁾.

¹⁾ Iar deși socotește cineva că trupurile cele moarte ale oamenilor, pre cari le mănâncă peștii, sau baliga cea omenească, pre care o mănâncă găinile și râtele, socotește cineva că acestea sânt necurate, și pentru aceasta după urmare socotește că și cele ce le mănâncă acestea sânt necurate, răspundem: I) că firește că mâncările acestea de sineși nu sânt necurate și spurcate, ci se socotesc numai acest-fel, după socotința celor mulți, și II) că deși se socotesc mâncările acestea ca necurate, însă dobitoacele cele ce le mănâncă acestea nu sânt necurate, pentru că se prefac cu totul în carnea și în ființa lor, prin fireasca mistuire și deșărtare și se fac altele. Drept aceea trupurile omenești, numai sânt trupuri omenești, ci se fac carne a peștelui, același ce le mănâncă și le-a mistuit, și omeneasca baligă numai este baligă, ci se face carne a păserei, aceea ce o mănâncă și o mistuie.

²⁾ Pentru aceasta zice și dumnezeescul Hrisost. (în vor. III la Ana) cum că nu este un chip de tăgăduire, ci multe și osebite, care Pavel însemnându-le zicea: „Pre Dumnezeu îl mărturisesc că-l știu, iar cu faptele îl tăgăduesc sau se leapădă de el”. Și iarăși: „Iar dacă cineva de ai săi și mai ales de casnicii săi nu poartă grijă, de credință s'a lepă-

CAP. II.

1. Tu însă vorovește cele ce se cuvîin sănătoasei învațături.

De sânt supuși, zice, cei de mai sus numiți răi cugetători și netrebnci, tu însă, o Tite, fă-ți datoria ta și nu tăciă, ci grăește și învață dogmele și socotelele cele sănătoase și drepte măcar deși aceia nu le primeșc.

2. Presviterii se cuvîin a fi treji.

Presviterii aicea înțelege pre cei bătrâni, și fiindcă bătrâneța este o meteahnă firească a fi oamenii bătrâni și cu anevoie mișcați și uitători, pentru aceasta tu, o Tite, învață pre bătrâni să fie treji, adevă deștepți și lăutori aminte și ageri cu mintea.

Cucernici, întregi înțelepți.

Întregi înțelepți numește Pavel nu pre cei ce păzesc întreaga înțelepciune despre patimile cele trupești, ci pre cei înțelepți și bine cunoscători de a-și avea mințile întregi, fiindcă sânt oare-cari bătrâni, cari defaimă și se nebunesc, alții adevă de vinul ce-l beau, iar alții de impuținarea de suflet, în cât se fac ca niște prunci și copii. Pentru aceasta și o paremie se zice pentru aceștia că «bătrânii iarăși copilăresc»; fiindcă nu eră de urmare a zice Pavel, că bătrânii să păziască întreaga înțelepciune, despre patimile cele trupești, după lumenie, fiindcă patimile cele trupești fireșc lipsesc dela bătrâni, pentru lipsirea ferbințelei ceii înlăuntru înființate, și cu anevoie se poate afla cineva bătrân și curvar, precum a zis Sirah: «Tre lucruri le-a urât sufletul meu și foarte am urât viața lor: pre saraul mândru, pre bogatul mincinos și pre bătrânul proacurvar, impuținat fiind de minte» (Sir. XXV, 2).

Sănătoși în credință, în dragoste și în răbdare.

Învață, zice, o Tite, pre bătrâni să aibă credință dreaptă și sănătoasă, să aibă dragoste și mai ales răbdare, căci răbdarea este porunca cea mai potrivită și mai de nevoie bătrânilor, ei sânt îndărătnici și pentru puțin lucru se mânia și se întristează.

3. Așijderea presviterele să fie în așezare sfințit cuvîincoasă.

dat și este mai rău decât un necredincios» (I Timot. V). Și iarăși: „Fugi de lăcomia de averi care e idolo-slujire» (Col. III, V). Drept aceea și canon XLV al Mar. Vasileie rânduiește, că ori-carele hristian cu fapta sa ocărește pre Christos, nimic se folosește din singura numire a hristianismului, zicând: „Dacă cineva luând numele hristianismului, ocărește pre Christos, nimic se folosește pre sineși din numire».

Presvitere numește aicea Pavel pre bătrâne, care și din însuși chipul cel din afară și din purtare se cuvine a se arată cucernice, bine regulate și împodobite¹⁾. Unii însă zic, că presvitere înțelege aicea Pavel pre diaconiișele bisericeii pre care cu indatorire le cere Apostolul a fi de sfințită cuviință și din ineseși îmbrăcămintele cele din afară, adevă să fie cuviincioase de sfințitele lucrări cele ce fac.

Neclevetitoare, nerobite la mult vin.

Fiindcă bătrâneța firește este rece (căci se vestejește în vârsta aceasta ferbințeala cea înlăuntru sădită), pentru aceasta bătrânii iubesc vinul pentru ca să se încălziască și mai ales femeile bătrâne; apoi stomahul bătrânilor neputând a mistui în grabă vinul, se biruesc de acesta bătrânii și bătrânele, însă nu de cel puțin și măsurat, ci de vinul cel mult și preste măsură; iar biruindu-se se pleacă spre a cleveți și a grăi de rău pre unii și alții și mai ales femeile pre alte femei și spre a șopti și pre ascuns a vorovi către una adevă alta, și către alta pre alta²⁾.

Bine învățătoare.

Bătrânele, zice, se cuvine a fi învățătoare de bine și de fapta bună; dar cum în alt loc Pavel zice, femeile să nu învețe? «Că femeilor, zice, nu le dau voe să învețe» (I Timotei II, 12). Răspundem cum că acolo zice Pavel să nu învețe femeile fățiș în biserică, aceasta fiindu-le lor oprită; iar aicea zice pentru învățatura ceea ce se face în casă și în deosebi către femei, care nu se oprește de dansele. Și cum că aceasta o înțelege Pavel, din următoarele cuvinte se face aratăta:

4. Ca să înțeleptiască pre cele tinere, spre a fi iubind pre bărbații lor.

Se cuvine, zice, bătrânele a înțelepți și a bine regularisi, nu

¹⁾ Vezi și suptinsemnarea și tâlcuirea stihului 2 al cap. V al ceii întâi către Timotei.

²⁾ Pentru aceasta și Mar. Vasile lăudă băutura de apă, zicând: „Nimenia s'a îmbătat de apă, capul nimăruia a durut cândva, îngreuindu-se de apă; nimenia a avut trebuință de picioare străine viețuind împreună cu băutura de apă, de picioarele nimăruia a avut trebuință, de mânie nimăruia s'a sprijinit” (Cuv. I despre post). Zice însă și teologul Grigorie, în stihurile cele jumatate iambicești: „Voești să bei? Îți izvorăște apa, pahar pururea curgător, băutura neimpărtașită de beție, bucurie neclătită”. Și iarăși în stihurile întregi iambicești zice așa: „Apa e băutura, ce se poate purta și mințile le ține bine; iar beția turbură pre minte priimindu-se”. Vezi și suptinsemnarea zicerei: „Nu vă îmbătați de vin, în care este desfrânarea” (Efes V, 18). Și a zicerei: „Nu în bancheturi și în beții” (Rom. XII, 13).

numai pre ficele lor cele tinere, ci și pre toate celelalte străine tinere; căci fiește-care bătrână se cuvine să învețe pre cea mai tânără, și mai întâi decât toate s'o învețe să-și iubiască bărbatul; căci când femeile își iubesc pre bărbatul lor, atunci toate celelalte bunătați urmează, adevă întreaga înțelepciune, cinstea, îndestularea și buna norocirea casei, buna creștere a copiilor și ocărnuirea slugilor și a robilor și cea mai bună iconomie a toatei familiei; precum dinpotrivă, când femeile nu iubesc pre bărbații lor, măcar deși toate celelalte bunătați trupești s'ar află în casă, tot nu folosesc, ci se perd și se strică.

Iubitoare de fi.

Când femeile iubesc pre bărbații lor, urmează a iubi și pre copiii lor, pentrucă femeia, ceea ce iubește rădăcina, adevă pre tatăl copilului și bărbatul său, aceea cu mult mai vărtos va iubi rodirile bărbatului său, adevă pre copii, și mai ales li va iubi, și căci sânt copii ai săi.

5. Intregi înțelepte și curate, păzitoare de casă, bune, supuindu-se bărbaților lor.

Femeile, când își iubesc pre bărbații lor, urmează a fi întregi, înțelepte și curate; întreg înțelepte adevă dupre trup; iar limpede și curate dupre suflet, depărtându-se și cu trupul și cu mintea de toată amestecarea și poita de bărbat străin. Asemenea și femeile cele ce își iubesc pre bărbații lor, acelea se fac păzitoare și caselor lor și iconoame bune; căci iubindu-și bărbații, tot o dată iubesc și casa bărbatului lor, nu cheltuesc rău averile bărbatului lor, iar mai ales averile a însuși lor, nici se indeletnicesc în desfătări și în eglinjeli și în po-doabe zădarnice; căci câte femei se împodobesc, pentru aceasta se împodobesc pentru a plăcea altor bărbați; iar cele ce o dată au iubit pre bărbații lor și ele au plăcut bărbaților lor, acelea mai mult nu se împodobesc, ca să placă altora. Negreșit aceasta nu o vor face. Pre lângă acestea însă femeile, câte iubesc pre bărbații lor acelea și se supun lor, cu toată buna supunere, adevă la cele legitime și drepte, iar nu și la cele afără de fire și nelegiuite, numind pre bărbații lor domni și stăpâni, precum și Sara numiă domn și stăpân pre Avraam, precum cum zice vârfelnicul Petru: «Sara a ascultat pre Avraam, domn cum zice vârfelnicul Petru: «Sara a ascultat pre Avraam, domn pre el numindu-l» (I Petru III, 6). Vezi însă, ceterorule, că Pa-vel, carele se silește cu tot chipul să scoată pre hristiani și pre societățile bărbaților și ale femeilor din lucrurile cele lumesti, câtă providenție, câtă purtare de grijă pune aicea, pentru buna regularisire a insoțitorilor și a casei lor. Dar pentruce o face a-

frânării, desparte pre femei de bărbații lor, și ori-carele pentru chipul buneii cinstiri de Dumnezeu desparte pre robi de stăpânii lor, unul ca acest nu este neprihănit; de vreme ce da necredincioșilor multe apucături și deschide gurile lor spre a prihăni credința hristianilor¹⁾.

10. Negrând împotriva, nefurându-i, ci toată credința bună arătându-o.

Vezi, o hristianule, că Pavel cere cu îndatorire dela robi, ca să aibă toate acelea, ce duple mai alesul chip, odihnesc pre stăpânii lor, adevă a nu zice împotriva lor, a nu fură lucrurile lor, ci să fie credincioși intru toate; căci acestea mai ales sânt pofite și iubite de oamenii lumești, adevă de stăpânii robilor.

Ca învățatura Mântuitorului nostru Dumnezeu intru toate să o împodobiască.

De vor fi, zice, robii acest-fel către stăpânii lor, precum mai sus am zis, negreșit au să fie spre slava hristianității, căci când va vedeă Elinul și alt necredincios pre robul său hristian așa bine învățat de hristianitate, cum nu se va miră de dogmele credinței lui Christos? Sau cum nu le va laudă, căci au atăta putere, in cât a îndreptă sufetele acelora ce le cred? Căci robii sânt un neam, ce mai de multe ori se află îndărătnic, salbatic și fără omenie, fiindcă nu priimește dintru început bună creștere, ci este trecut cu vederea de stăpânii săi, și fiindcă nu au învățat bune mōraluri din învățatura și impreuna petrecere a oare-cārora bărbați îmbunătățiți; pentru aceasta și robii au trebuința de a se învăț de tine, o Tite, cele ce se cuvine să facă. Drept aceea nu in zădar ziceă intr'alt loc Pavel, cum că robii se cuvine a sluji stăpânii lor, ca cum ar robii lui Dumnezeu și nu oamenilor, «cu buna voință slujind Domnului și nu oamenilor» (Efes. VI, 7). In cât dacă tu robul hristian slujești și cinstești pre stăpânii tău, iar cinstea și slujirea, ce o dai lui la însuși Dumnezeu se innalță și din frica lui Dumnezeu se naște și își are începutul său, dragostea și buna voința cea către stăpânii tău²⁾.

¹⁾ De aceasta soborul cel din Gangra rânduește: „Că dacă cineva pre rob pentru prilejul buneii cinstiri de Dumnezeu îl învăță a defăimă pre stăpânii său și a se depărta de slujbă... anatema fie!”

²⁾ Cele cuvenite robilor vezi mai pre larg la cap. VI al ceii către Efesenii dela stih 5 până la 9. Vezi și supținsemnarea zicerii: „Rob te-ai chemat, să nu-ți pese” (I Cor. VII, 21), de câte feluri e robia.

11. Că s'au arătat darul lui Dumnezeu cel mântuitor tutulor omenilor.

De vreme ce mai sus Apostolul a cerut de datorie dela robi multe și mari fapte bune, adevă să împodobiască ei și să slăviască învățatura Domnului prin viața lor cea îmbunătățită, acum arată aicea, că cu dreptate și duple cuviința cere dela dănsii aceste fapte bune. Pentruce? Pentrucă s'au arătat, zice, tutulor oamenilor Darul lui Dumnezeu încă și însuși robilor și a dăruit lor ertarea păcatelor celor multe. Și dar sânt datori toți încă și însuși robii a petrece și a viețui spre slava lui Dumnezeu, a unui făcător de bine ca acesta¹⁾. Zicând însă Apostolul că s'au arătat Darul lui Dumnezeu, arată pre venirea Domnului cea întâia, care da oamenilor dar și ertarea păcatelor.

12. Invățându-ne pre noi ca lepădându-ne de păgânătate și de poftele cele lumești

Cu aceste cuvinte rușinează pre robi dumnezeescul Apostol, pentrucă dacă v'ați norocit voi robii, de (a aveă) pedepsitor și învățator al vostru pe însuși Darul acesta a lui Dumnezeu, adevă chiar pe însuși Dumnezeu, cum nu santeți datori a viețui duple cuviința învățatorului vostru celui de acest-fel? Că Darul acesta al lui Dumnezeu n'a stătit numai până la iertarea păcatelor noastre celor trecute, ci încă de mai înainte ne păzește, ca să nu păcătuim și in viitorime; fiindcă aceasta ne învață pre noi hristianii, ca să viețuim rămășița vieții cu întreaga înțelepciune, noi cei ce mai înainte intru sf. Botez ne-am lepădat cu adevărire de păgânătate și de poftele cele lumești. Zicând dar Pavel *să ne lepădăm*, arată cu zicerea aceasta pre întoarcerea și ura ce se cuvine să o arătăm dintru toată așezarea sufletului nostru; iar zicând *păgânătate* insemnează pre

¹⁾ Nu pot tăcea aicea cuvintele prea vestitului aceluia și mult istornicului, filozofului celui mai nou Seldin, care cuvinte ziceă lui Osir, cum că el nu a putut a-și odihni sufletul său intru altă ceva de afară de intru scripturi și mai ales decât toate îl incredință pre el zicerea aceasta a lui Pavel, ce zice: „S'au arătat Darul lui Dumnezeu cel mântuitor tutulor oamenilor, învățându-ne pre noi ca lepădându-ne de păgânătate și de poftele cele lumești, să viețuim cu întreaga înțelepciune și cu dreptate și cu buna cinstire de Dumnezeu, in veacul acesta, așteptând feritate și nădejde și arătarea slavei Mar. Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Christos, carele s'au dat pre sine și pentru noi, ca să ne izbăviască de toate nelegiuirea și să ne curățiască lui-și norod ales, răvpre noi de toată nelegiuirea și de vreme ce zicerea aceasta cuprinde pre firea și sfârșitul și răsplătirea adevăratei religii (intru adunarea teologhiceștei învățaturi, foaia 280).

cea întâia ne-a mântuit pre noi, cari eram vrășmași ai lui, și dacă ne-a mântuit intru venirea sa cea întâia, când eram vrășmași ai lui, ce ne va da intru a doua venire a sa, de ne va afla bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-
află bine aleși intru faptele cele bune și intru lucrarea porun-

14. Carele pre sine-și pentru noi s'a dat, ca să ne izbă-
viască pre noi de toată nelegiuirea.

Și aceasta este o dovadă a stăpânirii Domnului, a se da in-
suși de bună-voe pentru noi și nu pentru ca să ne răscum-
pere¹⁾ și ca să ne sloboziască de un păcat, iar de altul nu,
ci de tot felul de păcate; încât și noi hristianii se cuvine a ne
rușină de răscumpărarea și de slobozirea aceasta, ce au dăruit
nouă Domnul și să nu mai păcătuim.

Și să ne curățiască lui-și norod ales.

Domnul, zice, ne-a curățit pre noi hristianii prin scaldătoa-
rea dumnezeescului botez și prin lucrarea dumnezeeștilor și cu-
rățitoarelor poruncilor sale și ne-au făcut un norod ales, adecă
înșușit al său ales și mai deosebit, care nu are nici o împăr-
tășire și asemănare cu celelalte noroade. Se zice însă zicerea
aceasta *ales*, dela metafora a robilor acelora, cari se află tot-
deuna și se învârtesc intru avuția și bogăția Domnului său²⁾.

și ne numărată. Și aceasta e covârșirea dupre firea fără sfârșit și mai pre
sus întinsă a necuprinsei mării (Cap. IX despre dumnezeeștile numiri).

¹⁾ Căci, dupre adâncul Efiștatie, la răscumpărarea robilor, chiar potrivită
e deslegarea; de aceasta și plată de izbăvire se zic darurile, cele ce se
dau la aceasta; dar însă cel nerescumpărat, ci dupre alt chip scăpat dela
vrășmași se zice că s'a izbăvit, nu însă că s'a deslegat, și cele ce se dau
pentru aceasta, nu plată de izbăvire se zic, ci de mântuire; une-ori însă
și vânaturii. Iar de vreme ce Domnul ne-a răscumpărat pre noi din pă-
cat, dând plată de izbăvire pre însuși trupul său, precum și însuși a zis:
„Că și Fiul omului nu a venit ca să se slujiască, ci ca însuși să slu-
jiască și să-și dea sufletul său plată de izbăvire în locul multora“ (Mat.
XX, 28), pentru aceasta și Apostolul nu a zis aceea, ca să ne izbăvească
pre noi, ci ca să ne mântuiască, robii fiind noi, îngrijindu-se de adevă-
rata zicere. Vezi și subînsemnarea zicerei: „Plată de mântuire pentru
mulți“ (I Timot. II, 6).

²⁾ Iar Varinul, norod ales zice că este cel câștigat, pentru Israil, a-
decă de Dumnezeu câștigat, ca o agonisire și ființă și avuție. Iar Teo-
odorit tăluind zicerea Esirei: „Veți fi mie norod ales“ (Eș. XIX, 5), înțe-
lege în loc de ales: „Făcător, zice, sănt al tuturor și stăpân și ca făcător
a toate port de grijă; pre voi însă, ca pre un norod mai ales însă, mie v'am
afeorosit“. Iar Sefir zice: „Norod ales, adecă dupre osebire intru alegere
și intru câștigare socotindu-se“. Și Origen însă zice: „Numirea „ales“

Răvnitori de fapte bune!).

Ne-au făcut pre noi hristianii norod al său, pentru ca să a-
lergăm, zice, cu osârdie și cu căldură intru faptele cele bune
și pentru ca să arătăm răvna și urmare înfocată spre toată vir-
tutea. Deci izbăvirea de toată nelegiuirea este lucru și dar al
singurului Dumnezeu, iar a avea răvnă spre faptele cele bune,
acesta este lucru al nostru.

15. Aceste grăește-le și indeamnă, și muștră cu toată
porunca.

Mai întâi, zice, grăește, o Tite, și indeamnă, adecă învață mai
cu blândeță pre norodul tău, apoi muștră; și nu muștră prost,
ci cu toată poruncirea, adecă cu asprimea și cu stăpânirea; căci
de vreme cei ce păcătuiau erau împietriți, pentru aceea Pavel în-
vață pre Tit, să arate către aceia învățătura poruncitoare și as-
pră. Pentrucă unele păcate sănt, care nu au trebuință de asprime
și de iuteală, ci de sfătuire blândă și numai de îndemnare, pre-
cum este a învăța pre cineva, pre cei ce au bani, să-i defaime
și să-i dea toți milostenie²⁾; iar alte păcate au trebuință de în-
vățătura aspră și de muștrare tare, precum sănt preacurviile,
furtușagurile, lacomiile de averi, vrăjitoriile și alte păcate ca
acestea grele.

Nimenea pre tine să nu te defaime.

Să nu te defaime, zice, o Tite, cineva; aceasta însă se va
face, dacă tu vei muștră cu îndrăzneală și vei certă fără de
temere pre cei ce păcătuiesc în vremea potrivită și îndemâna-
tică. Căci cel ce ceartă fără de vreme și afară de vremea cea
potrivită, acela mai mult se defaimă de către cei ce păcătuiesc,
decât îl ascultă.

însemnează pre norodul cel ce se îndeletnicește pentru ființa și carele
se împărțășește cu dânsa. Însă nici unul (adauge el a-i zice) din Elini
nu a întrebuințat zicerea aceasta, nici pre zicerea dupre ființă, ci tălcuitori
Scripturii le-au făcut acestea. Iar pre norodul acesta ales, vârlencul Pe-
tru îl numește *norod spre câștigare*, zicând: „Iar voi sântei neam ales,
tru il numește *norod spre câștigare*“ (I Petru II, 9).

²⁾ Însemnează, că dela zicerea: „S'a arătat Darul lui Dumnezeu“ până
aicea, și dela stihul 4 al următorului cap. III până în stihul 7 al aceș-
tia, este Apostolul, ce se cetește în ziua dumnezeeștilor arătări (adecă
botezului Domnului). Se lasă însă cele dintre acestea, ca unele ce nu
se potrivesc la ziua aceea.

³⁾ Iar cum că este poruncă a vinde cineva avuțiile sale și a le da mi-
lostenie, vezi și la stihul 2 al cap. IV al ceii întâi către Tesalon. și sub-
însemnarea la acelea; și la stihul 11 al capului IV al ceii întâi către Ti-
motei.

1. Adu-le aminte lor a se supune începătorilor și stăpânilor, a ascultă de stăpânire și gata a fi spre tot lucrul bun.

Foarte la multe părți ale trimerilor sale voește fericitul Pavel să se supue hristianii începătorilor celor din afară și stăpânilor¹⁾, precum voește aicea și o zice aceasta. Arată însăși cu ce chip se vor supune acelora, adecă de vor fi gata să facă tot lucrul bun; din aceasta dar se face arătat, că cei ce sânt gătiți spre a face cele rele, aceia nu se supun începătorilor și stăpânilor celor din afară. Sau și aceasta o zice, că se învețe pre hristiani a fi gătiți, pentru ca să se înduplece spre cele bune și spre virtute și nu spre cele vătămătoare de suflet și spre răuțați.

2. Pre nimenea a nu blestemă, negălcevitore a fi, blânzi.

Invață, zice, o Tite, pre hristiani a nu blestemă, adecă să nu prihăniască și să clevetiască pre vre un om; pentrucă de și face cineva rele, însă tu, hristiane, să nu-l grăești de rău pre unul ca acela, nici să prihănești numele lui; pentrucă gura hristianilor se cuvine a fi curată de toată prihănirea și ocara; că măcar și adevărată de ar fi, noi nu avem voe a prihăni și a osândi; iar de va fi minciinosă prihănirea, apoi socotește tu, hristiane, câtă de mare este primejdia, a judecă tu minciuna, ca cum ar fi adevăr.

Toată blândeța arătându-o către toți oamenii.

Invață, pre hristiani, o Tite, să arate toată blândeța, nu către unii adecă, iar către alții nu; ci către toți oamenii de obște și Iudei și Elini, și bine-cinstitori de Dumnezeu și ne cinstitori de Dumnezeu, și buni și răi.

3. Că eram oare când și noi fără de minte și nesupuși, rătăcindu-ne, slujind poftelor și multor feluri de îndulciri.

In trimiterea cea întâia către Corinteni înspăimântează pre hristiani Apostolul să nu osândiască de păcatele cele următoare, la cari sântem și noi supuși a cădeă; că așa zice: «Cel ce i se pare că stă, vază ca să nu cază» (I Cor. X, 12).

Iar aicea potoale pre hristiani să nu osândiască pentru pă-

¹⁾ Vezi la cap. XIII al ceii către Romani, s. 1 și subînsemnarea cea la acela, despre aceasta mai pre larg zicându-se.

catele cele trecute, ce le-au avut oare-carii, zicând lor: să nu prihănim pre alții, o fraților, că au păcătuit, pentrucă și noi asemenea și mai rele decât dâșii am păcătuit mai înainte de a crede în Christos, precum și tâlharul însăși acesta o zicea către celalalt tâlhar: «Nici te temi tu de Dumnezeu, că intru aceeași osândă ești? Și noi adecă cu dreptate, că vrednice ce cele ce am făcut luăm» (Luca XXIII, 40). Când însă am fost fără de minte? Mai înainte de a veni I Christos, când noi și strămoșii noștri slujiam demonilor și idolilor celor nesimțitori¹⁾; căci cum nu este lipsire de minte mare, a sluji noi unor zei ca aceia? Sau cum nu eră rătăcire prea mare a jertfi idolilor celor fără de suflet pre oamenii cei cuvântători: «Că au jertfit, zice, pre fiii lor și pre ficele lor, demonilor» (Psalm. CV, 35). Ci am slujit încă și felurimilor de îndulciri și poște, adecă intru curviile cu bărbații și curvăsării cu maice și cu surori și celelalte afară de fire și prea dobitocești necurății; căci cu feluri de chipuri a batjocurit și a rușinat pre ticăloasa firea omenească spurcatul și de trei ori blestematul diavol.

Intru răutate și în pizmă petrecând, urători fiind și urând unii pre alții.

Noi, zice, mai întâi viețuiam totdeauna cu răutate, adecă cu pomenirea de rău și cu zavistie, pentru aceasta eram și vrednici de ură, fiindcă uram unul pre altul; duple cuviniță o pătimim aceasta, căci din zavistia și pizma noastră, ne urăm unii pre alții, că din zavistie se naște și ura.

4. Iar când s'a arătat bunătatea și iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Dumnezeu.

Adecă când s'a intrupat și s'a asemănat cu noi oamenii, unul născut, Fiiul lui Dumnezeu.

5. Nu din faptele cele intru dreptate, ce le-am fi făcut noi, ci duple mila sa ne-a mântuit pe noi.

Când s'a făcut om Fiiul lui Dumnezeu, zice, atuncea ne-a mântuit, nu doar prin faptele cele bune, ce le-am fi făcut, de vreme ce nici ca cum am făcut fapte bune, nici prin acestea ne-am mântuit²⁾, ci totul l'a făcut bunătatea și mila lui și așa ne-am mântuit.

¹⁾ Eu socotesc că Pavel acestea le zice pentru Tit, carele se trăgea din strămoși Elini. Însă unește Apostolul și fața sa pentru ca să facă cuvântul mai bine priimit; fiindcă nici Pavel, nici strămoșii lui au slujit idolilor; afară numai de va zice cineva, cum că și Evreii de multe ori slujiau idolilor, precum arată următoarea zicerea a lui David.

²⁾ Așa tâlcuește zicerea aceasta și pre cele asemenea aceștia teologul

dânșii și să-i roage, ci ei singuri de sineși să poarte grijă și să se nevoiască a-i ajuta¹⁾.

Acestea sânt cele bune și folositoare oamenilor. Acestea, zice, o Tite, sânt lucrurile cele bune și folositoare oamenilor, adecă purtarea de grijă și iscusința întru faptele cele bune sau ineseși acestea sânt faptele cele bune.

9. Iar de nebuneștile întrebări și genealogii și de prigoni și de gâlcevile cele pentru lege ferește-te, că sânt nefolositoare și zadarnice.

Nebunești întrebări zice Pavel pre cele nefolositoare și zadarnice, precum singur o tâlmăcește, acelea adecă pre cari Evreii cei necredincioși le propun hristianilor; iar genealogii, numărănd neamește pre acelea, care le numeră înșiși Evreii, numărând neamurile vechilor patriarhi și pre strămoșii lor și se fălesc întru dânșii că adecă sânt strămoși ai acelora; căci ce folos este unui păcătos a avea părinte și strămoș pre Avraam²⁾. Ferește-te dar, zice, de acestea, adecă leapădă-te fiindcă nu se cuvine să lași lucrările cele de nevoe și duhovnicești, cele ce spre folosul tău trebnicești și al hristianilor celor de sub tine și să cheltuiești vremea ta în cuvinte zadarnice și în prigoni nefolositoare; căci ce folos sau câștig, zice, a te gâlcevi și a te prigoni, o Tite, acolo unde nu poți să aduci pre cineva întru credința lui Christos și să-l mântuești pre el? Negreșit nici un folos. Ci s'ar nedumeri cineva: dar cum mai sus a poruncit lui Tit Pavel să astupe gurile celor ce vorbesc în potrivă³⁾ (Cap. I s. 11). Răspundem, cum că, când unii grăesc împotriva pentru vătămarea altor frați, atunci se cuvine să astupăm gurile lor, pentru ca să nu se vatăme din aceea frații noștri; iar pentru folosul celor ce grăesc împotriva, nu se cuvine nici ca cum a ne apucă să vorovim cu dânșii, fiindcă aceia nu vor a se folosi de cuvintele noastre, fiindcă sânt neindreptați și nevindecați⁴⁾.

10. De omul eretic după una⁵⁾ și a doua sfătuire leapădă-te,

¹⁾ Zice însă și Teodorit la tâlcuirea acestei zicere: „Că nu e destul credința spre mântuire, celor goliți de fapte bune.

²⁾ Iar Iumenie zice că sau că genealogiile elinilor le înțelege aicea Pavel, care genealogisind pre zeii lor zic că Kron a născut pre Dia și altul pre altul.

³⁾ Așa e scrisă zicerea aceasta de către Hrisostom și Teodorit și Te-

11. Știind că unul ca acesta s'a răsvrătit și păcătuiește fiind singur de sine osândit.

Pentru ce aicea zice Pavel, ca să lasăm după întâia și a doua sfătuire pre omul eretic și să nu-i mai vorovim, iar către Timotei zice să învețe cu blândețe pre cei potrivnici, ca doar cumva va da lor Dumnezeu pocăința? Că zice așa: «Intru blândeță învățând pre cei ce se pun împotriva, că doar cândva va da lor Dumnezeu pocăința spre cunoștința adevărului» (II Timot. II, 25). Răspundem, că acolo zice Apostolul pentru aceia ce arată nădejde de îndreptare, iar aicea zice pentru cel neindreptat și nevindecat eretic, carele este cu totul răsvrătit și însuși de sineși osândit, adecă fără dare de răspuns și desvinovățire; căci nu poate zice, că nu m'a sfătuit cineva, nici că nime m'a învățat, ca să cunosc adevărul, pentrucă și sfătuit fiind și învățându-se o dată și de două ori a rămas întru rătăcirea sa. Deci când unul ca acesta după una și a doua sfătuire și învățură stăruiește întru rătăcirea sa, atunci este însuși de sine osândit și fără desvinovățire, și pentru aceasta se cuvine a se depărta hristianii de unul ca acela²⁾. Vezi și supt însemnarea zicerei: «muștră-i pre aceștia cu asprime» (Tit I, 13).

12. Când voiu trimite pre Arteman la tine, sau pre Tihic, sârguiește-te a veni la mine în Nicopoli, că acolo am judecat să ernez.

Pentru ce pricină Pavel, după ce a incredințat atâta mare ostrov al Critului lui Tit și după ce i-a incredințat un număr atât de mult de hristiani, nu-l lasă să stăruiască în păstoreasca sa purtare de grijă, ci iarăși îl trage la sineși? Răspundem, că aceasta o face Apostolul, ca mai mult să-l folosiască pre Tit și ca să-l arate pre el desăvârșit întru făgăduința lui și în treaba episcopiei, de vreme ce voia a-l cercetă, de a iconomisit bine și de a păzit cele ce el i-a incredințat și i-a predanisit. Nicopole însă este o cetate a Traciei și este apropiată de Macedonia, aflându-se asupra râului Dunărei, dupre Teodorit și Teofilact³⁾.

Teofilact și Iumenie și întru cele mai multe tipărituri, macar deși oarecarele este scris „după întâia“.

¹⁾ Pentru aceasta și Mar. Vasilie zice: „De omul eretic trebuie a ne întoarce fețele“ (Cuv. despre nevoiță). De aceea cetim și în bisericeasca istorie, că Samosatenii nu voiau mai mult să intre în apele cele calde, pentrucă întru acestea s'a fost scaldat arianul Evnomie. Vezi și sub însemnarea zicerei: „Și cuvântul lor, ca o cangrenă va avea pășune (II Tim. II, 17).

²⁾ Nicopole e o cetate a uscatului, precum zice Marchian. Este și altă

13. Pre Zina legiutorul și pre Apolo, în grabă mai înainte trimite-i, ca nimic să lipsiască lor.

Zina acesta eră legiutor, adecă iscusit în iudaiceștile legi; iar Apolo eră mai cuvântăreț decât Zina și aveă putere în dumnezeștile Scripturi, precum mărturisesc Apostoleștile fapte¹⁾. nezeștile Scripturi, precum mărturisesc Apostoleștile fapte¹⁾. Apostolii aceștia însă nu li s'a fost incredințat încă bisericii, iar zicerea: «Că nimic să lipsiască lor», este în loc de: fă-i să aibă toată îndestularea celor de trebuință, adecă de mâncări și de îmbrăcăminte, încât a nu fi ei lipsiți de nici una din acestea.

14. Invețe-se însă și ai noștri a purtă grijă de lucruri bune, întru trebuințele cele de nevoe, ca să nu fie fără de roduri.

Cu aceste cuvinte, ca cum ar zice dumnezeescul Apostol către Tit: eră cu puțință mie și dupre alt chip se fac pre Zina și pre Apolo, a nu aveă trebuință de alții, dar nu voesc. Pentru ce? Ca și ai noștri, adecă ca eparhioții tăi și ucenicii mei, Criterii hristiani, din merindele și cele de nevoe, ce vor dă acestora, să se învețe a purtă grijă de lucruri bune, adecă a purtă grijă de frații cei ce au trebuință și cu dare de bani și cu cuvinte și ori-carele chip, nu atăta ca să câștige sāraccii frați și cei ce au trebuință, ci mai mult pentru ca cei ce dau să dobândiască rod și folos în sufletul lor, din iubirea de oameni și din mila ce o ar arată către sāracci; căci și Domnul când a hrănit o dată cinci mii de bărbați, puteă a hrăni totdeuna și pre sineși și pre ucenicii săi; dar însă a voit a se hrăni și el și ucenicii săi (după ce s'au botezat adecă și nu înainte de botez de către femei²⁾). Pentru ce? Pentrucă acelea să dobândiască rodul milosteniei. Așa face și acum la noi și nu pre sāracci folosește atăta Dumnezeu, cu darul milosteniei noastre,

Nicopole a Bitiniei (carea acum se zice Mundania). Este și altă Nicopole a Armeniei ceii mici. Iar Teodorit zice că a scris trimiterea aceasta Pavel în vremea aceea, când se află în Macedonia; de unde mai adevărat e, că Nicopole acesta despre care zice aicea Pavel e cetatea Traciei (Varin în zicerea Nicopoli). Iar Strabo scrie cum că, Nicopolea uscatului se numia Tracia. Și o a numit pre ea așa Sevastos (adecă împăratul), după ce pre mare a biruit pre Adonis și pre Cleopatra, împărăteasa Egiptului (Cart. VII).

¹⁾ In cap. XVIII, vezi și la cap. III al ceii întâi către Corinteni, stihul 4.

²⁾ Că zice evanghelistul Luca: „Și oare-care femei ce erau vindecate de duhuri rele și de boale. Maria, ce se numește Magdalina, din care a fost scos șapte draci și Ioana femeea lui Irod și

cât ne folosește pre înșine noi, cari miluim, prin sāraccii cei ce se miluiesc. Fiindcă sāraccii se fac pricinuitori nouă, spre a lua noi ertarea păcatelor noastre și a câștigă îndrăzneală către Dumnezeu. De aceasta și Domnul a zis: «Faceți-vă vouă prieteni din mamonaoa nedreptăței, ca când va veți lipsi, să vă primiască pre voi în veșnicele locașuri» (Luca XVI, 9).

15. Te îmbrățișează pre tine toți cei împreună cu mine; îmbrățișează pre cei ce ne iubesc pre noi întru credință.

Te urează, zice, cei ce se află împreună cu mine; urează însă și tu din partea mea pre cei ce ne iubesc pre noi întru credință, adecă cu credință și fără vicleșug și curat. Sau zice, că urează din partea mea pre credincioșii hristiani, cari ne iubesc pre noi.

Darul cu toți voi; amin¹⁾.

Cu acestea de mai pre urmă cuvinte roagă Pavel pentru Tit și pentru hristianii eparhioții lui, a se păzi harul și darul lui Dumnezeu întru dînșii întreg și deplinit. Sau roagă pentru a fi totdeuna împreună cu dînșii iubirea de oameni a lui Dumnezeu, păzindu-i pre ei cu dumnezeescul dar, care dumnezeesc dar binevoiască milostivirea lui a fi și cu noi, cu cei ce cu mai deosebit chip avem trebuință de dânsul, și a păzi sufletele și trupurile noastre Sfântul Duh, căruia slava în veacuri; amin.

Această trimitere către Tit, întâiul episcop al Critului, s'a scris din Nicopolea Machedoniei.

Susana și alte multe, care slujiau lui din avuțiile lor” (Luca VIII, 2).

¹⁾ Insemnează, că după Teodorit zicerea: „Darul fie cu toți voi, amin”, eră orația lui Pavel, carea obișnuia a o scrie cu sfințele sale mâni, și este în loc de „fiți sănătoși”, care noi obișnuim a scrie la sfârșitul trimiterilor noastre.

să nu viețuim spre ocara și necinstirea lui Dumnezeu, celui ce a dăruit nouă atâtea multe bunătăți, ci cu faptele noastre cele bune, fie să slăvim pre Dumnezeu, și să arătăm, cum că nu au dat Darul său unor robi netrebnici și necunoscători, ci unor fii bine cunoscători și bine mulțamitori; și cu un chip ca acesta viețuind, binevoiască Dumnezeu să păzim darul nostru neimpuținat în sufletul nostru, întru Christos făcătorul nostru de bine, și mântuitorul sufletelor noastre; cu carele împreună slavă Părintelui împreună și Sf. Duh, acum, și pururea, și în veacurile veacurilor Amin.

Epistolia aceasta către Evrei s'au scris din Italia prin Timotei.

Sfârșitul trimiterilor și al tomului al treilea.

Cu ajutorul lui Dumnezeu s'au sfârșit și tomul al treilea de talmăcit la anul 1846 Octombrie 24.

CUPRINSUL

TOMULUI III.

Pagina	Pagina
Tâlcuire la întâia e-	Cap. III . . . 288
pistolie a Apostolului	Cap. IV . . . 303
Pavel către Tesaloni-	Trimiterea către Tit
cheni. Pricina epistoliei	Pricina trimiterii acesteia . . . 323
Tâlcuirea Cap. I . . . 5	Tâlcuirea Cap. I . . . 326
" Cap. II . . . 7	" Cap. II . . . 344
" Cap. III . . . 15	" Cap. III . . . 355
" Cap. IV . . . 32	Trimiterea către Fili-
" Cap. V . . . 41	mon. Pricina trimiterii . . . 363
Trimiterea a doua că-	Tâlcuirea ei . . . 365
tră Tesaloniceni. Pri-	Trimiterea către E-
cina trimiterii . . . 81	vrei. Pricina trimiterii a-
Tâlcuirea Cap. I . . . 83	ceștia . . . 376
" Cap. II . . . 93	Tâlcuirea Cap. I . . . 381
" Cap. III . . . 105	" Cap. II . . . 405
Trimiterea întâi către	" Cap. III . . . 424
Timotei. Pricina trimi-	" Cap. IV . . . 436
terii . . . 120	" Cap. V . . . 448
Tâlcuirea Cap. I . . . 123	" Cap. VI . . . 462
" Cap. II . . . 146	" Cap. VII . . . 483
" Cap. III . . . 167	" Cap. VIII . . . 506
" Cap. IV . . . 190	" Cap. IX . . . 516
" Cap. V . . . 205	" Cap. X . . . 544
" Cap. VI . . . 227	" Cap. XI . . . 573
Trimiterea a doua că-	" Cap. XII . . . 613
tre Timotei. Pricina tri-	" Cap. XIII . . . 642
miterii . . . 250	Registrul alfabetic al
Tâlcuirea Cap. I . . . 252	materiei din Tom. III . . . 663
" Cap. II . . . 265	

Sfârșit și lui Dumnezeu laudă.

